

PRZEWYBORNÝ (30) *ai*

e oraz o jasne.

comp i sup (3+8) przewyborni(e)jszy; *sup* przeń(j)- (7), nąprze- (1); przeń(j)- : nąprze- *SkarJedn* (1:1); ną- (7), nąj- (1); ną- : nąj- *LatHar* (4:1). [Ponadto w funkcji *sup*: przewyborny z [ilu], przewyborniejszy między wszystkim ...]

sg m N przewyborny (6). ◊ *A* przewyborny, przeńawyborni(e)jszy (2), przewyborni(e)jsz(e)go (1). ◊ *L* nąprzewyborni(e)jszym (1). ◊ *V* przeńawyborni(e)jszy (1). ◊ *f N* przewyborną (1). ◊ *G* przewyborn(e)j (2). ◊ *L* przewyborn(e)j (1). ◊ *n* [*N* przewyborn(e).] ◊ *G* przewyborn(e)go, przeńawyborniejsz(e)go (2). ◊ *A* przewyborn(e), przeńawyborni(e)jsz(e) (2). ◊ *I* przeńawyborni(e)jszym (1). ◊ [*V* przewyborn(e).] ◊ *pl N m pers* przewyborni (1). *subst* przewyborn(e) (1). ◊ *G* przewybornych, przewyborni(e)jszych, przeńawyborni(e)jszych (5). ◊ *A subst* przewyborn(e) (2). ◊ *I m* przewyborn(e)mi (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII – XVIII w.

1. *Intens. od „wyborny” ‘znakomity, wybitny, wyróżniający się, lepszy od innych’; electus, valde bonus Vulg; bonus, optimus PolAnt; cardinalis, cardineus, lectissimus, praestantissimus, primarius Mącz (30) :*

a. *O ludziach (11) : Cardineus. Et, Cardinalis, Pirwłzi/ Przewyborny. Mącz 38c, 187b.*

α. *Ze względu na zalety osobiste (9) : Wyście [święci męczennicy] poślóci fą rodzaiu ludzkiego ftróże/ [...] przewyborni prozb y żądania nálezgo fpolni pomocnicy/ poślowie do Boga przemożni. SkarŻyw 208; [Ieść iezcze niewymowna liczbą przewybornych białyhgłow/ ktore niewymownym wftydem fwym y miłością małżeńską/ dáleko męże przefzły AgrWirzb Gv].*

Szereg: »przewyborniejszy i nawiętszy« (1): zá czálu [...] Klaudiuszá opátrność łáfki Bożey przewybornieyżzego y nawiętszego nád Apoštoły [tj. św. Piotra]/ wielkością wiary y załługi cnoty [...] do Rżymu poślął. *SkarJedn* 70.

αα. *Ze względu na umiejętności i zasługi (7) : Homerus, Przewyborny Poeta Grecki. Mącz 157b, 322a; Powiedaią thez iż v niektórych przewybornych málárzow ftarych/ była przepowieść thá. [...] GórnDworz F; LatHar 446; [co fie tycze zábicia oycá mego/ [...] tedy fie to niełatwie sftać może. Abowiem on przeniawybornieyżze Rycerftwo około siebie ma/ ktorzy go ftrzegą iáko oká w głowie HistOtton 87].*

Szeregi: »przewyborny a misterny« (1): Effector et Magister dicendi praestantissimus, Przewyborny á miłterny wymowcą który też yuż vmié náuczyć. *Mącz* 115b.

»przewyborny i przebrany« (1): poráził [Aod] dzieśięć tyfięcy Moóbitow/ ludzi przewybornych/ y ná woynę przebranych. *SkarŻyw* 559.

»przedni a przewyborniejszy« (1): y przy nim [cesarzu greckim przyjechało] wiele Metropolitow y Biłkupow Greckich/ y innych przednich á fprzewybornieyżzych [!] Doktorow *SkarJedn* 267.

ββ. [Ze względu na urodę: Dilectus meus candidus (et) rubicundus Myły moy byalÿ cvdnÿ: rvmyonÿ electus ex millibus fthyfłaczow przewybornÿ *TomZbrudzBrul Cant* 5/10.]

b. *O produktach i wytworach oraz ich cechach: wysokiej jakości (12) : Leop Ios 7/21; Dla wonności przeniawybornieyżzych máści twoich/ [...] á przetoż fię ciebie rozmiłowały dzieweczki. BibRadz Cant 1/2; BielKron 283; Pan chcąc wino vczynić wodę przynieść rofkázuie [...]. Wfzákze on*

przedię z oney wody przewyborne wino vczynić raczył *RejPosWstaw* 44; *BudBib Deut* 12/11; Ziemię wnim [*w rajū*] vczynił wyfoką/ piękną [...] y zioły ią/ [...] także y drzewy rozładzonemi/ z owocy przewybornemi/ ofadził. *SkarŻyw* 259; On [*Bóg*] ograničzył cię pokojem: on nályca cię przenawybornieyfzym zbożem. *LatHar* 383; [*TomZbrudzBrul Gen* 23/6, *Ex* 14/7; *SienHerb* 575b; Też co fie tycze drzewá [*tj. kopii*]/ ieft przewyborne oftre á mocne v nas *HistOtton* 52v].

Wyrażenie: »przewyborny smak« (1): bo ná onym wymyflonym obiedzye/ iż fie ze wřzytkim wydwarzaią potráwy przewybornych łmákw czyniá/ więc thego prętko łyt człowiek *Górndworz* F.

Przen (3) : Y ielzche tenze Apoftoł [*tj. św. Paweł*]/ przenawybornieyſzego naſienia łłowá Bożego nie rozſiewał/ kiedy P. Bog przez Moyzeſza/ w łtárym zakonie/ troiákie dzieſięćiny dáwać rofkázował. *LatHar* 128, 120, 231; [*SDrowałz panno d{rzewo}* płodne dla owocy przewyborne *TekstyPol* 132].

a. *O lekarstwie: skuteczny* (1) :

W porównaniu (1): [*Izajasz*] podawał náuki iákoby nieiákiego lekárſtwá przewybornego/ gdzie w ludziach baczył iákie niedoſtátki wedle potrzeby. *BibRadz* I 353v.

c. *O ziemi: żyzny, obfitujący w bogactwa* (4) : Wiedzćiefz tedy żeć nie dla wálzey łpráwiedliwołci ofiádłoſć oney przewybornej ziemi będzie wam daná od Pána Boga wálzego/ gdyżełćie wy łą ludzie twárdego kárku. *BibRadz Deut* 9/6, *Ios* 23/13; Powiedzćie oycu memu o chwale y páńſtwie moim/ [...] á ia wam dam dobrá wřzytki Egiptu/ y ofádżę was ná ziemi przewybornej w tym kroleſtwie. *SkarKaz* 245a.

Szereg: »przewyborny i obfity« (1): Ruſzywřzy fię tedy ku Gácor [...] / łzukáli páłtwiſká bydłu łwemu. Y náleźli przewyborne y obfite pałze [*pascuum pingue et bonum*] *BibRadz* 1.Par 4/40.

d. [*O zwierzęciu*:

W porównaniu: Y włóżyli ſiwego łtárcá/ iáko báráná przewybornieyſzego miedzy wřzytká trzodá/ zwiázanego ku ofierze ná drwá ony *SkarŻyw* 85.]

e. *O działaniu: najwłaſciwszy* (3) : Wtym łpołobie rządzienia [*tj. monarchii*]/ iáko w naprzewybornieyfzym/ poſtáwić chćiał P. Bog łwoy ſwięty koſćioł *SkarJedn* 55, 63; Bo zakony y kłáztory łą zálzčyczenie dołkonáloſci nowego zakonu/ czáłtká przewyborna/ y lepfze ono bez ktore⁸⁰ koſćioł by Boży zupełnoſci łwey niemiál *SkarŻyw* 463.

2. [*Niezwykle silny, intensywny*: áby ták łmierci Kryſthulowey/ y przewybornej iego oycowłkiey ku nam miłooſci pámiátká/ ku dziek czynieniu [...] modlili fie tym zápáliſćiey *WizFałeczDucha* 22v.]

Synonim: **1.** *przeznamięnity*.